

КРЫЛАТЫЯ СЛОВЫ ПРАЗ ПРЫЗМУ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ АСАБЛІВАСЦЕЙ

Бычкова Д.В.

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Дапіра Т.П. – ст. выкладчык

У артыкуле разглядаецца паняцце «крылатыя словы» і іх нацыянальная адметнасць на прыкладзе фразеалагізмаў, якія апісваюць моцны дождж. Праводзяцца паралелі з розных крыніц.

Крылатыя словы - гэта ўстойлівыя вобразныя спалучэння, якія ўвайшлі ў маўленчае ўжыванне з розных крыніц: народнага фальклору, навуковых прац, літаратурных твораў, выслоўяў выдатных дзеячаў, назваў вядомых падзей [1].

Сам тэрмін мае глыбокія гістарычныя карані. Ён узыходзіць да гамераўскага эпасу, дзе гэта словазлучэнне характарызавава здольнасць маўлення хутка дасягаць слухача. У беларускае мовазнаўства паняцце трывала ўвайшло дзякуючы працам даследчыкаў, якія звярталі ўвагу на неабходнасць сістэматызацыі гэтага пласта лексікі.

Хочам адзначыць, што нацыянальная моўная асаблівасць найбольш ярка бачна пры супастаўленні слоў і выразаў, якія апісваюць падобныя жыццёвыя сітуацыі ў розных мовах. Прыказкі і фразеалагізмы вылучаюцца сваёй моцнай нацыянальнай ідыяматыкай.

Паспрабуем выявіць нацыянальную спецыфіку моў праз параўнанне вядомага народнага выразу:

Калі ўнікае неабходнасць перадаць максімальную інтэнсіўнасць дажджу, моцны лівень, беларуская мова, як і руская, выкарыстоўвае вобраз ёмістасці: «ліць як з вядра», што ўвасабляе уяўленне пра тое, што неба ператвараецца ў велізарную пасудзіну, якая перагорнутая і вылівае на зямлю ўвесь аб'ём вады адразу.

Адметнасць беларускай моўнай свядомасці раскрываецца ў існаванні альтэрнатыўнага, менш вядомага, але надзвычай паэтычнага варыянта: «ліць як з вяроўкі» [2]. Гэты вобраз звязаны не з прадметам, а з дзеяннем і вынікам. Маецца на ўвазе не сама вяроўка як тая, а стан, калі дождж ідзе настолькі моцна, што вада сцякае суцэльнымі струменямі, падобнымі да нацягнутай вяроўкі, або калі кроплі зліваюцца ў суцэльныя ніці, як быццам нехта "працягвае" ваду з неба. Гэты вобраз падкрэслівае не столькі колькасць вады (як у выпадку з вядром), колькі фактуру і непазбежнасць струменя — дождж ідзе роўным, магутным патокам.

Для параўнання, у іншых мовах свету названая сітуацыя апісання надвор'я мае зусім адрозныя вобразныя рады:

Англічанін: *It's raining cats and dogs* (дождж з кошкаў і сабак) [3]. Вобраз, які, па адной з версій, узыходзіць да скандынаўскай міфалогіі, дзе кошкаў сімвалізавалі дождж, а сабакі — вецер.

Немец: *Es regnet Bindfäden* (лье як з вярвак) [4]. Вобраз блізкі да беларускага, што можа сведчыць пра нейкія агульныя еўрапейскія карані ўспрымання фактуры моцнага дажджу.

Кітаец: 下猫下狗 (*xià māo xià gǒu* — літаратурна: «падаюць кошкаў, падаюць сабакі») або больш пашыраны варыянт 倾盆大雨 (*qīng pén dà yǔ* — «лівень, які пераварочвае таз») [5]. Першы выраз дэманструе цікавы паралелізм з англійскай традыцыяй (кошкаў і сабакі), што можа быць вынікам культурных кантактаў або ўніверсальнасці хаатычнага вобразу. Другі варыянт, наадварот, блізкі да славянскага ўспрымання праз вобраз перавернутай ёмістасці (таз, вядро), што пацвярджае архетыпічнасць гэтай метафары для чалавецтва.

Неабходна заўважыць, што нацыянальны менталітэт у фразеалогіі праяўляецца праз шэраг лінгвістычных і семантычных прыкмет, якія адлюстроўваюць спосаб мыслення, жыццёвы вопыт, каштоўнасці і культуру канкрэтнага народа. Многія фразеалагізмы ўтрымліваюць шматвяковыя гістарычныя вобразы, падзеі ці сацыяльныя звычаі. Яны захоўваюць калектыўную памяць і адлюстроўваюць гістарычныя абставіны, у якіх фармавалася нацыя.

Нацыянальныя асаблівасці праяўляюцца ў фразеалогіі праз выбар тэм, асаблівасці вобразнасці і метафар, эмацыйную афарбоўку, каштоўнасныя прыярытэты, гістарычную памяць і лексіка-граматычныя рысы.

Беларуская мова займае ўнікальнае становішча, бо, існуючы на скрыжаванні розных моўных і культурных уплываў, яна накіпіла ў сабе адметныя спосабы бачання свету, стварыўшы ўласны сінтэз.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Крылатыя выразы. Прыклады з твораў. – URL: <https://be.atomiyme.com/%D0%BA%D1%80%D1%8B%D0%BB%D0%B0%D1%82%D1%8B%D1%8F-%D0%B2%D1%8B%D1%80%D0%B7%D1%8B-%D0%BF%D1%80%D1%8B%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%8B-%D0%B7-%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%9E/> (дата звароту: 26.02.2026.)
2. Вяроўка. Слоўнік беларускіх народных параўнанняў. – URL: <https://slounik.org/909906.html> (дата звароту: 06.03.2026).
3. Идиома Raining Cats And Dogs – URL: <https://verb.ru/en/raining-cats-and-dogs> (дата звароту: 06.03.2026).
4. Немецкие пословицы и поговорки и их русские аналоги. – URL: <https://deutschonline.ru/articles/nemeckie-poslovicy-i-pogovorki/> (дата звароту: 06.03.2026).
5. Дождь льёт как из ведра – URL: <https://rus-ch-dict.slovaronline.com/26484-%D0%B4%D0%BE%D0%B6%D0%B4%D1%8C%20%D0%BB%D1%8C%D1%91%D1%82%20%D0%BA%D0%B0%D0%BA%20%D0%B8%D0%B7%20%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B0/> (дата звароту: 06.03.2026)